

Виолетта АЧКОСКА

УДК: 323.1(=163.3),,1913/2013“
327(100-69 г.сили : 497.7),,1913/2013“**НАЦИОНАЛНО-КУЛТУРЕН И ФИЗИЧКИ ГЕНОЦИД ВРЗ МАКЕДОНЦИТЕ
(1913-2013)*****Кратка содржина**

Во трудот се дава синтеза на одделни аспекти на „македонското прашање“ во периодот 1913–2013 година, во кој Македонците со различен интензитет и методи биле изложени на асимилација, однародување, етничко чистење, негирање на нивната национална посебност, традицијата, јазикот, историјата и културата од страна на нивните соседи. Притоа, се иринува од Балканските војни кои донесоа бројни промени во судбините на Македонците и кои претставуваат своевидна водореница во македонската историја. Војните за освојување на Македонија продолжија во текот на Првата светска војна, а мировните договори во Букурешт и во Версај понудиле „конечно решение“ на македонското прашање со поделба на етнотериторијата на Македонија. Македонскиот народ останал да живее под власта на четири посебни држави, сè до Втората светска војна која во Вардарска Македонија беше создадена Демократска Федерална Македонија, како дел од Федеративна Југославија. По 1991 година, со распаѓањето на федерацијата беше прогласена суверена самостојна Република Македонија. Во трудот, меѓу другото, се бараат одговори и на прашањата: Зошто осамостојувањето на Република Македонија не беше поздравено од нејзините соседи? Зошто е објавена (или продолжена) Балканската војна како специјална „студена“ војна? Зошто Република Македонија повеќе од 20 години чека пред вратите на ЕУ и на НАТО? Зошто оние што ја кројат европската и светската политика во случајот со Република Македонија воведуваат двојни критериуми и ги прекршуваат конвенциите и документите што самите ги декларирале?

Клучни зборови: ГЕНОЦИД, АСИМИЛАЦИЈА, БАЛКАНСКИ ВОЈНИ,
БУКУРЕШКИ ДОГОВОР, МАКЕДОНИЈА

По сто години од Букурешкиот договор (1913–2013), наметнат од големите сили и балканските држави, меѓу другото, и заради „конечно“ решение на „македонското прашање“, сведоци сме на две работи, и тоа: прво, за незавршените Балкански војни и, второ, за незавршеното проблематизирање на „македонското прашање“. Во овој контекст, и едното и другото се поврзани со големодржавните програми на соседните балкански

* Трудот беше подготвен за Научниот собир одржан во рамките на Четвртата глобална конференција на UMD (Обединета македонска дијаспора), на 26.7.2013 година во Скопје.

држави од XIX век, но и со сферите на влијание, стратегиските интереси и партнерства (од економски, политички, династички и друг интерес) на големите сили.

Во текот на XIX и почетокот на XX век, со помош на големите сили, беа создадени новите балкански држави – Србија, Грција, Бугарија и Албанија. Овие новопечени балкански нации веднаш изразија агресивен национализам и апетити за создавање големи држави. Таквите територијални побарувања ги засновале, главно, врз историски митови. Повикувајќи се на антиката и средновековието, тие започнуваат организирани дејности (и внатре и надвор) за докажување на својот историски легитимитет за владеење над Македонија (Ачкоска, 2008: 217–233). Грција, Србија и Бугарија, преку образованието, науката и пропагандата, создаваа свест кај своите граѓани и пошироко дека Македонија, нејзината територија, историја и народ се дел од грчката, српската или бугарската нација. Овој деструктивен национализам го поткрепуваа со најразлични „докази“, при што онаа вистинската, македонска историја, со децении и децении станувала преоптоварена со туѓи претстави создавани за одредени политички потреби и цели. Иако црквите, училиштата и паравоените чети биле првенствени средства на грчката, бугарската и српската држава, проширувањето во Македонија на крајот се постигнало со целосна воена мобилизација. Така, во октомври 1912 година војските на Грција, Бугарија и на Србија навлегле во Македонија и ги истерале османлиите (Анастасовски, 2012: 21). Притоа, територијата на Македонија била освојувана и анектирана како да станува збор за земја без жители. Посегањата по Македонија продолжиле да бидат предмет на спорови, но и на сојузи за различни намени меѓу балканските држави до денешен ден. Тоа дојде до израз во почетокот на 1990-тите години, кога се возобновува духот на Балканскиот сојуз од 1912 година, особено со преговарањата помеѓу Србија и Грција (Росос, 2010: 327).

Балканските војни (1912/1913) претставуваат судбоносен настан со најдолгорочни последици со кој македонскиот народ влезе во најновиот век од светската историја. Со Првата светска војна (1914–1918) продолжи воената агонија на почвата на Македонија – разорувања, опожарувања, смрт, насилства, збегови, исчезнати населени места, особено поради фактот што од двете страни на Македонскиот фронт дејствуваа околу 1.200.000 војници. Воспоставениот мир во Версај (1919), со мали измени, ги потврди одлуките од Букурешт (август, 1913) и ја покажа крајната негрижа на големите сили во однос на почитувањето на принципот на народноста и самоопределувањето. (Кушевски, 2001: 17–27). Тие, меѓу другото, сметаа дека на ваков начин ќе го пресечат заплетканиот Гордиев јазол на Балканот и еднаш засекогаш ќе ја решат судбината на Македонија и нејзиниот народ, а македонското прашање дефинитивно ќе го симнат од дипломатската агенда. Тоа значеше дека во голема мера ќе останат рамнодушни кон злоделата и насилствата што ги спроведуваа недемократските балкански режими против Македонците.

Во историографиите на балканските држави (Србија, Грција, Романија, Бугарија, Црна Гора) воените случувања во текот на 1912/13 година, наречени Прва и Втора балканска војна, се толкуваат субјективно, главно како чин на херојство на нивните армии во остварувањето на „националните идеали“. Тргувајќи од потребата за оправдување на своето учество во овие војни, тие ги карактеризираат како ослободителни, за разлика од Турција, Македонија и Албанија (Кочан, 2010: 10). И во југословенската историографија до

1990 година Првата балканска војна, односно антитурска војна, се оценуваше како ослободителна. Правејќи вештачко одделување, Втората балканска војна, односно „меѓусојузничка војна“, се толкуваше како заграбувачка, империјалистичка итн. Но, гледано од аспект на целите на војните – освојување и поделба на територии заради остварување на големодржавните националистички идеали на балканските сојузници, можеме да зборуваме за две етапи на една освојувачка војна. Академик Манол Пандевски смета дека двете војни претставуваат една целина; во исходот и резултатите од првата биле вградени причините за втората војна; без првата, не би дошла втората војна итн. Впрочем, и војувачките страни во обете војни биле исти: Турција, Бугарија, Србија, Грција и Црна Гора. Во Втората балканска војна на овие им се придружила уште и Романија со длабоко навлегување на нејзините војски на бугарска територија (Пандевски, 1987: 45–49).

Со наведените мировни договори беше раскината една етничка, историска и економска целост, а поделениот народ го продолжи своето опстојување во четири различни држави. Од територијата на Македонија, чија површина опфаќала 67,741 km², на Грција ѝ припаднале – 35,169 km², на Србија 25.774 km², на Бугарија 6.798 km², а на новоформираната држава Албанија – 1.115 km². Поделените територии на Македонија добија условни географски одредници: Вардарска, Пиринска и Егејска Македонија (Чепреганов, 2008: 212–225).

Во „новоосвоените“ територии Кралството Грција, Кралството на Србите, Хрватите и Словенците (Кралство Југославија од 1929) и Царска Бугарија воспоставиле специјални режими на терор, етничко чистење и колонизација на немакедонски етнички елементи на територијата на Македонија со цел да ја променат нејзината етничка структура. Со низа мерки на асимилација (преку административно-полицискиот апарат, преку образованието, просветата, црквата итн.), тие си поставиле цел да направат од Македонците покорни Срби, Грци (Елини) или Бугари, именувајќи ги како Јужни Срби, Македонски Бугари и Грци-Славофони (Славо-Македонци), односно да ги принудат колку што е можно побрзо да заборават на својата национална посебност (Шатев, 2012: 333–341). Притоа, секоја од балканските држави барала пред Друштвото на народите заштита на „своето“ малцинство кај соседот (Кушевски, 2001: 81–187).

Конкурентската борба помеѓу балканските држави по Првата светска војна продолжила да се води, меѓу другото, низ нелегални вооружени активности што ги преземала обновената автономистичка Внатрешна македонска револуционерна организација (ВМРО) во Бугарија. Откако биле изневерени очекувањата од Мировната конференција во Версај, било договорено да се започне со вооружена борба во Македонија под српска и грчка власт (Пачемска – Петреска, 2004: 25). Истовремено биле присутни различни форми на подземна борба, насочена кон вршење на атентаторско-самоистребувачка акција помеѓу самите Македонци – емигранти во Бугарија. Овие акции биле дирижирани, главно, од Софија, а подоцна и од Белград (Кушевски, 2001: 15).

Во Вардарска Македонија како јужна српска покраина бил концентриран огромен број од безбедносните сили, при што, од вкупно 17.000 жандари во Кралството на Србите, Хрватите и Словенците, тука се наоѓале 12.000. Напоредно со жандармеријата и војската постоеле повеќе паравоени организации заради заштита од бројните атентати што ги

извршувале четите на ВМРО (автономистичка) вметнати од Бугарија. Пограничните вооружени инциденти, малтретирањата од двете страни, ограбувањата и убиствата го исполнувале балканскиот простор, особено до 1934 година (Ачкоска и Жежов, 2004: 205–214; Ортаковски, 1998: 133–134).

Поради прогонувањата и жестокиот терор на српските и уште повеќе на грчките власти, но и како резултат на размена на население по Нејскиот договор од 1919 година, бројна македонска миграција гравитирала кон Бугарија. Не се знае точниот број македонски мигранти во Бугарија, уште од претходниот период, но се наведува бројка од неколку стотици илјади (Катарчиев, 1999: 130). Таму оваа миграција можела послободно да дејствува и да се организира врз различни национално-ослободителни концепции и програми. Секако, голем дел од неа бил употребуван за целите на бугарската држава, која на ваков начин сакала да го контролира македонскиот „сепаратизам“.

Многубројната македонска интелигенција во Бугарија, покрај сите притисоци, сè поинтензивно ја истакнувала посебноста на македонскиот јазик, историјата и културата. Принудена на емигрантски живот, без своја држава, дел од оваа интелигенција ги бара своите корени и етногенеза, започнувајќи да ја пишува историјата на македонскиот народ (Петреска и Ачкоска, 2008: 116). Македонскиот поет Никола Ј. Вапцаров (убиен во 1942 година во бугарски затвор како антифашист), во 1938 година пред Македонскиот литературен кружок во Софија, ќе изјави: „...Ние сме Македонци. И нашето творештво треба да биде во служба на македонската кауза“ (Тоциновски, 1995: 20). Во посткомунистичка Бугарија, поради неговиот македонизам, овој поет ќе биде изложен на најразлични дисквалификации за кои Стефан Влахов–Мицов го употребил поимот „посттоталитарен психофашизам“ (Влахов–Мицов, 2007: 220–237). Инаку, прв пат, бугарската држава го призна постоењето на посебниот македонски народ по 9 септември 1944 година, по падот на Царска Бугарија, кога на власт настапи Татковинскиот (Отечествен) фронт. Тоа е период кога македонскиот народ во Вардарска Македонија, благодарение на антифашистичката Народноослободителна борба, веќе ја формира својата прва современа држава – Демократска Федерална Македонија, како дел од Демократска Федеративна Југославија. Во условите на Втората светска војна, тоа беше единствено дозволено решение на „македонското прашање“ од страна на Велика Британија и САД. Со распадот на социјалистичка Југославија, преку референдумот на 8 септември 1991 година, граѓаните на Република Македонија прогласија целосна независност и сувереност.

Изменетите ставови на Бугарија во однос на македонското прашање по 1944 година бугарскиот историчар М. Лалков ги оценува како грешка и недоволно промислен компромис. Тргувајќи од независната меѓународна положба на Бугарија (како сојузник на нацистичка Германија), во дебатите на Мировната конференција во Париз (1946), за да си обезбеди југословенска поддршка, според Лалков, бугарското државно и партиско раководство ја прифатило „неправилната југословенска теза“ за постоење посебна македонска нација, која во рамките на Југославија добила можност за самостоен државен развој (Лалков, 1987: 117). Истата теза ја застапуваат и други бугарски историчари, наведувајќи дека Белград и Скопје ги користеле тешкотиите на Бугарија за да го подготват

присоединувањето на Пиринска Македонија кон новата македонска држава (Калинов и Баева, 2000: 41).

За време на судирот на КПЈ со Информбирото (1948–1956) и влошувањето на југословенско-бугарските односи, автономијата во Пиринска Македонија беше постепено укинувана. По доаѓањето на Тодор Живков на власт (1954), припадниците на небугарските националности во Бугарија биле подложени на систематска денационализација и асимилација со насилни средства, кое подоцна се оправдува со теоријата за создавање единствена „социјалистичка нација“. Сепак, и во пописот од 1956 година, во Благоевградскиот округ 63,64% од населението се декларирало како Македонци, 33,3% како Бугари и 3,03% други (Јотевски, 2004: 121–127). Понатаму, во бугарските пописи се одбегнува графата – Македонци, а бугарската политика го утврдува ригидниот став дека на територијата на Македонија никогаш не постоела македонска народност, македонска нација и македонска држава, дека Македонија низ вековите била географски поим, а на нејзината територија живееле и живеат Бугари. Населението од Благоевградскиот округ (Пиринска Македонија), исто така, се смета дека секогаш било бугарско и дека за Бугарите националниот идеал останува Санстефанска Бугарија (Миноси, 2008: 224–225). Токму затоа, германскиот дипломат Ханс Штефан Лотар сметал дека при приемот во ЕУ и во НАТО, Бугарија треба да биде условена со менување на новиот национален празник (3 март), кој беше воведен во 1988 година, во сеќавање на анулираниот Договор од Сан Стефано на Берлинскиот конгрес (1878), затоа што со себе носи ревизионистички обележја (Лотар, 2004: 397). Сепак, со таквиот тежок анахронизам, Бугарија стана членка на ЕУ и на НАТО и тој деструктивен национализам денес доаѓа до израз во нејзината политика на условувања кон приемот на Република Македонија во истите организации. Меѓу другото, Бугарија ја поставува и апсурдната теза за „непостоечки“ македонски јазик, при што се оглушува од фактот дека македонскиот национален идентитет не го поставува под прашање светската историска наука и дека на бројни универзитети и студии по славистика е застапено изучувањето на македонскиот јазик, а во групата македонисти се вбројуват повеќе светски афирмирани научници. (Доровски и Црвенковска, 2008: 9–135).

Што се однесува до Грција и грчката политика по Букурешт и Версај, покрај насилното етничко чистење, колонизацијата (карактеристична во помал обем и за Кралството на СХС), исто така, беше една од главните мерки за целосна грцизација на „новоосвоените земји“, како што се нарекуваа до 1930-тите години. Во периодот од 1912 до 1928 година беа насилно протерани или мигрираа околу 100.000 Македонци. Конвенцијата помеѓу Бугарија и Грција од 27 ноември 1919 година, за „доброволно“ иселување на инородно население што живее во двете земји, грчките власти ја претвориле во конвенција за задолжително иселување, така што од егејскиот дел на Македонија во Бугарија беа иселени 86.572 Македонци. Нивната потресна емигрантска судбина е посебна тема за елаборација (Симовски, 2001: 44–48). На истиот простор со Грчко-турскиот договор од 1923 година биле населени околу 640.000 Грци од Турција, со што трајно се менува етничката структура во северна Грција (Пасоис, 2011: 232–237; Киселиновски, 2000: 44–47). Во текот на Втората светска војна и во Грчката граѓанска војна, иако застапа на страната на антифашизмот и во одбрана на демократијата, Македонците доживеаја нов најсилен

егзодус. Со иселувањето од Грција на уште околу 120.000 Македонци беше исполнет планот на грчката десница, направен во декември 1944 година за ликвидација, депортирање и присилно изгонување на т.н. Грци-Славофони (Симовски, 2001: 69).

Штитејќи ги своите интереси во Грција, големите западни сили во времето на раѓањето на Студената војна и според нејзината „филозофија“ ги прогласија Македонците за непријателско „вооружено малцинство“ со комунистички предзнак. На тој начин, со некакви „идеолошки“ небулози се оправдуваше теророт и прогонството што се спроведувале врз нив. Без загарантирани елементарни национални права, Македонците истовремено биле изложени и на економски притисок со низа дискриминаторски закони. По Граѓанската војна, во пописните листи од 1951 година, 46 македонски села не се споменуваат, што значи и дека биле сосема уништени. Врз основа на Декретите М/48 и Н/48 и Законот 2536/53 е извршена конфискација на околу два милиона декари обработлива земја, пасиште, шуми, заедно со станбените згради, работните простории, дуќаните, покуќнината итн. На 60 км од границата кон внатрешноста биле иселувани „нелојалните“ граѓани, а на нивно место се населуваат „здрави“ елементи „со јасна и потврдена грчка национална свест“. Покрај конфискацијата, Македонците биле принудени да даваат јазични заклетви со кои се колнеле дека нема да зборуваат на својот „локален словенски идиом“, туку во иднина ќе зборуваат само грчки јазик (Денфорт, 1996: 123–127). Во овој период насилството врз македонскиот народ достигнало масовни размери. Според анализите на Ристо Кирјазовски, грчкиот патриотизам се докажувал преку бројот на убиените, изнасилените и малтретираните Македонци и Македонки итн. (Кирјазовски, 1998: 340–341).

За победниците Граѓанската војна не завршила уште подолго време по нејзиниот крај. Законодавството од 1946–1949 дефинитивно било укинато во 1974 година кога е легализирана и Комунистичката партија на Грција. Во 1982 година, војната што се водела, наместо бандитска, била прогласена за Граѓанска. При крајот на 1974 година, во рамките на политиката на грчката влада за национално помирување, била објавена и одлуката за слободна репатријација на политичките бегалци од грчко етничко потекло, што значи не и за Македонците. Тие, едноставно, биле осудени вечно да го носат печатот на животот во егзил, пренесувајќи им го како трајно чувство на сите следни генерации (Пановска, 2003: 190). Во 1988 година, со променетиот став на КПГ во однос на македонското прашање, бил постигнат целосен политички консензус во однос на ставот дека во Грција не постои македонско малцинство. Токму затоа, во 1992 година, Република Грција изврши притисок за промена на член 49 од Уставот на Република Македонија (донесен на 17 ноември 1991 година) каде што беше постулирана заштитата на малцинските права и културниот развој на Македонците надвор од земјата. Тргувајќи од тезата дека во Грција живеат само Грци по род, таквите одредби на нивниот северен сосед ги оквалификуваа како ирнденитизам кон грчката територија. Тоа тврдење е резултат на намерната амнезија на историските факти бидејќи Грција не го негирала постојано и истрајно постоењето на македонското малцинство во северна Грција. Така, на инсистирање на Друштвото на народите, во 1925 година, Грција мораше да издаде буквар за македонските деца во делот на јужна Македонија, односно на „територијата отстапена на Грција“ по 1 јануари 1913 година. Тоа е познатиот Абецедар. За време на дискусијата околу букварот, грчкиот претставник во

Друштвото на народите, Василис Дендрамис, на обвинувањата од страна на бугарскиот претставник дека Абецедарот е неразбирлив за нив, се бранел со аргументот дека македонскиот јазик не е ниту бугарски ниту српски, туку е засебен јазик. Во овој контекст се поставува прашањето како може Бугарите да тврдат дека Македонците говорат бугарски јазик кога Бугарите не можеле да го разберат дури ни основниот македонски школски буквар! (Јотар, 2004: 21).

Но, букварот, како и многу други маневри на грчката држава пред меѓународната јавност, никогаш не беше употребен. Со методи на беспримерно насилство, на Македонците им беше забранувана употребата на мајчиниот јазик дури и во нивните домови (Џинго, 2013: 25–35). Покрај забраната на мајчиниот збор и промената на етничката карта, се откорнуваа и многу други траги преку фалсификување на историјата, масовно преименување на топонимите и на личните имиња и нивно систематско погрчување итн. Во периодот од 1919 година, кога започна присилното преименување на населените места во грчкиот дел на Македонија, па заклучно со 1970 година, грчките власти преименувале вкупно 1.666 населени места, а денес таа бројка, секако, е поголема (Симовски, 1998: 18–21).

Во рамките на одржување на пријателските југословенско-грчки односи до 1991 година, со децении беше премолчувано прашањето за положбата на македонското малцинство кое остана да живее во Грција, по спроведеното систематско етничко чистење. Во грчките пописи од 1913 година до денес нема графа за Македонците („Грци Славофони“ или „Славо Македонци“). Според одредени процени, пописни резултати и теренски истражувања, во 2011 година процентот на жители со македонски етнички идентитет во делот на Македонија изнесувал некаде од 25 до 29,9 %, односно од 600.000 до над 700.000, или околу 6–7% етнички Македонци во рамките на цела Грција (Канзуоров, 2012: 25–33). Прашањето за враќањето на бегалците од негрчка етничка припадност и регулирањето на нивното право на одземените имоти од страна на грчката држава, покрај признавањето на малцинските права, денес е најболното и суштинско прашање во наводниот „спор за името“ со кој се попречуваат евроинтеграциите на Република Македонија.

Србија како сосед, исто така, не го поздрави осамостојувањето на Македонија, но, сепак, во април 1996 година тогашна СР Југославија и Република Македонија ја потпишаа Спогодбата за регулирање на односите и унапредување на соработката меѓу двете држави. Како многу деликатен и отворен проблем стои црквоното прашање, односно нерешеното прашањето за признавање на Македонската православна црква од страна на Српската црква. Во основа на овој црквен спор лежи непризнавањето на националната посебност на македонскиот народ од страна на најконзервативниот дел од српското општество.

Пребројната статистика на црниот терор, спроведуван со децении врз македонскиот народ за тој да биде духовно и физички уништен, всушност, на највпечатлив начин го докажува постоењето на Македонците наспроти тврдењата дека тие се вештачка нација создадена од Титовиот режим. Доколку Македонците биле нешто друго, логично се поставува прашањето: Зошто толку организирани пропаганди, оружени судири, прогони, етнички чистења, затворања, насилства, ривалства, препукувања, дипломатски игри, фалсификување историја и многу потрошени пари за да се претопат и преименуваат,

односно да се изнајдат наводни „докази“ за „непостоење“ на македонскиот народ на територијата на Македонија!?

Грчките историчари најчесто сметаат дека со користењето на името Македонија северниот сосед покажува експанзионизам кон Грција и дека тоа е обид грчкиот народ да биде лишен од голем дел од културното наследство што со право му припаѓа (Мирчев, 2012: 231). Притоа, сосема е бесмислено повикување на ексклузивитет на историјата на Балканот кога балканските народи со векови живееле заедно во исти империи. Грчките историчари, всушност, ја следат националистичката политичка матрица одбивајќи да ја прифатат реалноста дека покрај покраината Македонија како дел од грчката држава (односно Источна, Централна и Западна Македонија), освоена 1912/1913 година, на север од неа речиси 70 години постои држава Република Македонија како федерална (1944–1991) (ДФМ, НРМ, СРМ) и самостојна (по 1991 година) и дека во неа живее народ со македонски идентитет кој зборува македонски јазик, има свое посебно културно наследство, традиции и колективна меморија.

На прагот на XXI век, соседите на Република Македонија сè уште се во кругот на „балканизмот“ од XIX век, иако Република Грција и Република Бугарија се полноправни членки на евроатлантските институции. Кога ќе се погледне картата на Балканот, се доаѓа до едноставната констатација дека територијалните побарувања за „големи“ балкански држави се поклопувале и се поклопуваат во средиштето на Балканот, односно на картата на етногеографска Македонија (Ibid: 233–249). Македонците, иако веројатно биле запознаени со шпекулациите и интригите на нивните соседи, уште на крајот на XIX век се потpirале врз надежта дека антагонистичките интереси на нивните соседи не само што се вкрстуваат во нивната земја туку дека тие, притоа, со тоа и се неутрализирале. Од истата претпоставка, за жал, тргнала и македонската политика во 1991 година, укажувајќи на предноста на Македонија во тоа што таа се наоѓала во „рамнотежа помеѓу желбите на нејзините соседи“. Токму затоа, според Ханс Штефан Лотар, Михаел Вајтман ја употребил метафората за „четирите огнови“ околу Македонија и Стефан Требст за „четирите волци“ (Лотар, 2004: 193–194). Како четврта, секако, е Албанија и нејзините стремежи за рedefинирање на границите на Балканот во полза на концептот за „голема Албанија“ и на штета на територијалниот интегритет на Република Македонија.

Кога на воена парада, пред бројни претставници на ЕУ и на НАТО, грчки војници извикуваат пароли за геноцид, а притоа нема сериозни реакции од оние што беа многу „загрижени“ за „чувствата“ на Грците поради името на еден автопат во XXI век (името „Александар Велики“ – личност од антиката која припаѓа на целото цивилизирано човештво и чии спомен-обележја ги има од Египет до Пакистан), се наоѓате пред дилема да ги преиспитате вредностите и принципите врз кои се темели ЕУ, однесувањето на нејзините балкански „миленичиња“, како и современите меѓународни односи пошироко. Тука се поставува и прашањето зошто ООН, ЕУ и НАТО ги кршат установените приципи и поставуваат дополнителни критериуми за прием на една мала држава – Република Македонија во нивно членство, поради притисоците на Република Грција, на која сега се приклучува и „европска“ Бугарија. Па дури и соседна Албанија не ја призна Република Македонија под нејзиното уставно име. Во овој контекст не можат да се прифатат

објаснувања од типот: па Грција е „внатре“, а Македонија „надвор“ и, притоа, да важат двојни критериуми. Можеби би требало да биде обратно. Оние што се „внатре“ посилно да се залагаат за почитување на принципите кои самите ги декларираше.

Арбитражната комисија на Европската заедница, предводена од господин Бадентер (декември 1991 година), оцени дека употребата на името „Република Македонија“ не претставува закана за мирот и стабилноста во регионот, но, и покрај тоа, меѓународно признание доби Република Хрватска, која тогаш не ги исполнуваше бараните услови. Никогаш порано во практиката на ООН немало успешен приговор во поглед на изборот на име на една држава. Случајот со Република Македонија е особено неправеден, бидејќи оваа држава нема преземено никакви акти кои на каков било начин би биле во спротивност со целите на Повелбата на ООН. Во овој случај, со наметнување на едно понижувачко име (привремена референца) – Поранешна Југословенска Република Македонија се прекршува Повелбата на ООН, во интерес на барањето на Грција. Тоа претставува мешање во внатрешните работи на една држава (Георгиевски и Додевски, 2008: 226–243). Иако хеленистичката Република Грција нема право на Република Македонија да ѝ го забранува користењето на коректното име на државата, тука дојде до израз несфатливата солидарност на земјите-членки на ЕУ, НАТО, на Советот на Европа и на ОБСЕ, кои го прифатија користењето на привременото име ФИРОМ (ПЈРМ), настанато спротивно од меѓународното право (Лотар, 2004: 397). Поради противењето на Република Грција, на Самитот на НАТО-алијансата (2–4 април 2008 година) во Букурешт, на кој беа поканети за членки Република Албанија и Република Хрватска, на Република Македонија ѝ беа затворени вратите со објаснување: најпрво договор за името, па потоа прием во НАТО (Даскаловски, 2009: 623–627).

Како во минатото, така и во сегашноста, македонскиот народ остана објект на големодржавните идеи на соседите и на немањето интерес на „големите“ да застанат во одбрана на демократските принципи што ги декларираше. Политиката на деструктивен национализам, шовинизам, патриотарство и ксенофобија на политичките елити на Балканот, чии корени се протегаат повеќе од еден век, создава непријателство и омраза меѓу народите кои со векови биле дел од исти империи, имале заедничка историја и култура на живеење, меѓусебно комуницираше и биле поврзани со најразлични врски – од економски и културни до крвнородни. Така, национализмот во „балканска униформа“ преку спроведувањето на големодржавните идеи на балканските политики добива исклучително деструктивен карактер (форма на деструктивен национализам) како национален егоизам изразен низ постојано воспитување на масите за постигање корист на штета на политичките и економските интереси на друга држава. Во рамките на членките на ЕУ – Бугарија и Грција се негира постоењето на мултикултурното општество и се форсира „чистата“ нација наспроти „сомнителните“, различни етнички заедници кои преку образованието, црквата и со брутални полициски методи на насилство, економски и политички притисок не успеае да ги претопат и асимилираат во текот на XX век. Така, деструктивниот агресивен национализам е изразен и преку шовинизмот, односно низ заграбување туѓи територии и население, коишто ниту врз основа на историското право ниту врз основа на меѓународното

право ѝ припаѓале претходно на завојувачката држава (Велев, 2011: 15–20). Во тие рамки Балканските војни претставуваа најизразитит пример.

Балканските држави војуваат за историскиот простор на Македонија со негирање на правото на народот кој со векови тука живее и создава да се именува како македонски, да има свој посебен народносен и културен идентитет, историја и традиции, колективна меморија, па дури и своја посебна црква. Тоа, на крајот, покрај бројните физички жртви и етнички чистења, можеме да го дефинираме како форма на духовен геноцид. Така, проблемот што го има Република Грција не е проблем со името на државата Република Македонија, туку проблем на постоење одделен македонски национален идентитет поврзан со државното име и со државотворноста на тој народ. Со децении грчката политика ги воспитува генерациите дека не постојат Македонци надвор од грчкиот идентитет и дека целата историја на Македонија е грчка: дека има една и само една грчка Македонија. Денес, поради актуелниот „спор за името“, таа прогласува наследници на античките Македонци олицетворени во некогашните колонисти доселени во „новоосвоените“ територии. Така, се соочуваме со фабрикувани новопечени наследници на „античките Македонци“ во грчката покраина Македонија, наспроти „Скопјаните“ како што навредливо ги нарекува „европска“ Грција граѓаните на Република Македонија. Битката за промена на уставното име на Република Македонија произлегува од потребите на грчката политика да се разнебити посебниот македонскиот идентитет поврзан за името. Па така, нема да постои ниту малцинство со таков идентитет во рамките на грчката држава. Всушност, врв на грчкиот деструктивен национализам се манипулациите и тврдењата дека Грците се Македонци, така што не може да стане збор за постоење на друга македонска нација. Тука, секако, остануваат neodговорени повеќе прашања. Од каде се тие Македонци? Како станале Македонци? Дали такви се декларирале на некој попис? На кој јазик зборуваат? Што станува со бугарските претензии кон Македонија? Ако Македонија е „една“ и „грчка“, каде се тогаш наводните „Бугари“ не само во Република Македонија туку и во грчката покраина Македонија?

Негирањето на посебниот македонски идентитет и промовирањето на „историското право“ на Бугарија над поголемиот дел од Балканот („Санстефанска Бугарија“) спаѓа во арсеналот на бугарскиот деструктивен национализам за кој бугарските научници даваат субјективно толкување. Бугарскиот академик Г. Велев, зборувајќи за деструктивниот национализам на Балканот, како пример за шовинизам ја посочува политиката на соседите Србија, Грција, Романија и Турција кон Бугарија, при што во текот на историјата, на Бугарија, меѓу другото, ѝ биле одземени „нејзините“ територии: Северна Добруџа, бугарското Поморавје со центар градот Ниш и градовите Пирот, Врање, Лесковац, Вардарска Македонија, Егејска Македонија и Западна Тракија итн. (Ibid: 18). Ваквото тврдење на бугарската наука може да поткрене посилна лавина на „балканизам“, па покрај барањата за „преправки“ на македонската историја, Бугарија треба да бара сериозни ревизии и на историјата на другите балкански држави, а пред сè на грчката. Така, наместо да бара ревизија на историјата на Република Македонија, официјалната бугарска историографија би требало да се изјасни дали наводното „бугарско“ население во Егејска Македонија било на своја земја од која подоцна било протерано или било окупатор на грчка

земја? Но, тука треба да го решат и проблемот со „српска“ Македонија, со т.н. Јужносрбијанци и со Српската православна црква, која претендира како наводна мајка-црква на епархиите во Република Македонија. И каде е крајот на „балканскиот јазол“ кој повторно сè повеќе се замрсува!? Затоа, во поставувањето на насловната теза за национално-културниот и физичкиот геноцидот врз Македонците, се тргнува од дефинирањето на балканскиот деструктивен национализам или националекстремизмот, кој во основата е изразен во деноминацијата на еден вековен народ – македонскиот. Името, историјата, јазикот и фолклорот, тоа е она што ја прави суштината на неговиот идентитет и препознатливост.

Во Музејот на холокаустот „Јад Вашем“ во Изреал, во големата купола се наоѓаат испишани илјадници, илјадници имиња на луѓето од кои не останал физички траг. Пораката е јасна – сè умира, но само имињата се неуништливи. Тие остануваат како пепелот што го чува сеќавањето и покажуваат дека холокаустот бил крајно насилна акција која имала една единствена цел – бришење на името. Но, бришењето на името било многу повеќе од обично убивање луѓе, од спроведување систематски организиран геноцид. Затоа „Јад Вашем“ првенствено е сеќавање на имињата, место каде што се задржале имињата. Како имињата да биле вистинската цел кон која било насочено истребувањето (Крамариќ, 2010: 12–13).

Секое погрешно именување, кое во одредени околности изгледа прагматично и оправдано, но кое не одговара на суштината на она што го изразува, долгорочно значи откажување од вистината, од идентитетот од самите себе. Останува „Јад Вашем“. Доколку се промени името на државата – Република Македонија со што автоматски се менува и идентитетот на македонскиот народ или, пак, продолжи (без одредено време) блокадата и блокадата во која опстојува државата од 1991 година до денес, тоа значи дека соседите и големите сили успешно ја привршуваат стогодишната битка за „конечното“ решение на „македонското прашање“, установена во Букурешт во 1913 година. Секое преименување и прекрстување значи откажување од себеси и од својот идентитет, значи да се исчезне во вертикалата на временското постоење. Тоа би бил „крајот на историјата“ на еден народ на кој со монструозни зафати му бил отстрануван центарот за индивидуално и колективно паметење, односно му се забранува да има сеќавања.

Литература:

- Анастасовски, Н. (2012). *Борбата за македонскиот идентитет*. Скопје: Фондација Отворено општество – Македонија.
- Ачкоска, В. (2008). Историјата како потреба – помеѓу минатото и сегашноста. *Годишен зборник на Филозофскиот факултет*, 61. Скопје: Филозофски факултет, 217-233.
- Велев, Г. (2011). *Диктатура, Терор, Геноцид, Шовинизъм*. Велико Търново: Абагар.
- Влахов-Мицов, С. (2007). *Филозофскиот клуч за македонскиот идентитет*. Скопје: Матица македонска.
- Георгиевски, С. & Додевски, С. (ед.) (2008). *Документи за Република Македонија 1990–2005*. кн. 3. Скопје: Правен факултет „Јустинијан први“.
- Даскаловски, С. (2009). Искуства од отворањето на третиот круг на преговори за проширување на Северноатланската алијанса. *Годишен зборник на Филозофскиот факултет*, 46. Скопје: Филозофски факултет, 623-637.
- Денфорт, М. Л. (1996). *Македонскиот конфликт, етничкиот национализам во транснационалниот свет*. Скопје: Македонска книга.
- Јотевски, В. (2004). *Македонците во Пиринскиот дел на Македонија (1949-1989)*. Скопје: Институт за национална историја.
- Калинова, Е. & Баева, И. (2000). *Българските преходи 1944-1999*. София: Тилиа.
- Канзуров, Х. Г. (2012). *Достоинствено ојстојуваме*. Скопје: Канзуров Г. Х.
- Катарциев, И. (1999). *Македонија сироти Втората светска војна*. Скопје: Менора.
- Кирјазовски, Р. (1998). *Македонското национално прашање и Граѓанската војна во Грција*. Скопје: Институт за национална историја.
- Киселиновски, С. (2000). *Етничките промени во Македонија (1913-1995)*. Скопје: Институт за национална историја.
- Кочан, И. (2010). *Битка за Македонија. Турската историографија за Балканските војни 1912-1913, со посебен осврт на Македонија*. Скопје: Бата пресс.
- Крамариќ, З. (2010). *Идентитет, текст, нација, интеррегации на црнилата на македонската историја*. Скопје: Табернакул.
- Кушевски, Д. В. (2001). *Македонското прашање во Друштвојто на народите*. Скопје: Менора.
- Лалков, М. (1987) Основни насоки във вншната политика на балканските народнодемократични држави 1944-1948. Сб. *Проблемът на мира и меѓународните одношения 1919-1980*, София: БАН, 115-125.
- Лотар, Х.Ш. (2004). *Македонскиот јазол: Идентитетот на Македонците прикажан на примерот на Балканскиот сојуз (1878-1914)*. Скопје: Аз-Буки.
- Миноски, М. (2008). *Македонија и Бугарија, историски соочувања*. Скопје: Миноски М.
- Мирчев, Д. (2012). *Балканскиот метаетикум. Националните доктрини на македонските соседи*. Скопје: ВиГЗЕНИЦА.
- Ортаковски, В. (1998). *Малцинствата на Балканот*. Скопје: „2 Август“.
- Пасоис, Т. (2011). *Историја на македонското движење*. Скопје: Матица македонска.

- Пандевски, М. (1987). Балканските војни и нивното место во македонскиот национален развиток. *Прилози, XVIII, 1-2*. Скопје: МАНУ, 45-59.
- Пановска, Ј. (2003). *Крајот на една илустрација: Граѓанската војна во Грција и Македониците 1946-1949*. Скопје: Институт за национална историја.
- Пачемска - Петреска, Д. (2004). *ВМРО 1918-1934 – хронологија*. Скопје: Филозофски факултет.
- Петреска, Д. & Ачкоска, В. (2008). *Осознавање на историјата*. Скопје: Филозофски факултет.
- Росос, Е. (2010). *Македонија и Македониците: Историја*. Скопје: Фондација Институт отворено општество – Македонија.
- Симовски, Х.Т. (1998). *Населениите места во Егејска Македонија*. Скопје: Здружение на децата-бегалци од Егејскиот дел на Македонија.
- Симовски, Х.Т. (2001). Етничките промени во Егејска Македонија во XX век, *Етничките промени во Егејска Македонија во XX век*. Скопје: Здружение на децата-бегалци од Егејскиот дел на Македонија, 35-75.
- Тоциновски В. (ед.) (1995). *Македонски литературен кружок, Софија 1938-1941. Документи*. Скопје: Архив на Македонија.
- Чепреганов, Т. (ед.) (2008) *Историја на македонскиот народ*. Скопје: Институт за национална историја.
- Џинго, Т. (2013) *Егејска Македонија во периодот 1912-1939. Еден век пројонство, 3*. Скопје: Министерство за култура на Република Македонија, 25-35.
- Шатев, П. (2012). *Историја на Македонија (материјали)*. Скопје: Македоника литера и ДАРМ.

Violeta ACHKOSKA

NATIONAL - CULTURAL AND PHYSICAL GENOCIDE ON THE MACEDONIANS (1913-2013)

Summary

In the article, a synthesis is given regarding separated aspects of „the macedonian question“ in the period of 1913-2013, in which the Macedonians were assimilated, denationalised, ethnically distincted, their national uniqueness was neglected, as well as their tradition, language, history and culture by their neighbors. Therefore the starting point are the Balkan Wars which brought numerous changes in the destinies of the Macedonians and which are forming a watershed in the macedonian history. The wars for conquering of Macedonia, continued in the World War I, while the peace agreement in Bukurest and Versaj offered „final solution“ for the macedonian question by dividing of the ethno-geographical territory of Macedonia. The macedonian nation was left to live under the governments of four independent states, until the World War 2 when in Vardar Macedonia was created Democratic Federal Macedonia, as a part of Federal Yugoslavia. After 1991, with the collapse of the federation it was declared Sovereign Independent Republic of Macedonia. In the article, among other things, are required answers for the following questions: Why the neighbors did not greet the independency? Why the Balkan war was declared (or continued) as special “cold” war? Why Republic of Macedonia for more than 20 years is waiting outside the doors of EU and NATO? Why those who are creating the European and world politics, in the case of Republic of Macedonia are having double standards and are breaching their own conventions and declarations?

Keywords: GENOCIDE, ASSIMILATION, BALKAN WARS, BUCHAREST AGREEMENT, MACEDONIA